
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 377.620.378.14:658

DOI: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2022.11.10>

Варнавська І.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3061-0665>

Varnavska Inna

Kherson State Agrarian and Economic University

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

PECULIARITIES OF USING INTERACTIVE METHODS OF LEARNING IN THE PROCESS OF STUDYING ECONOMIC DISCIPLINES

У статті розглянуто один із ефективних методів формування професійної компетенції у студентів закладів вищої освіти, а саме інтерактивні технології. Проаналізовано переваги інтерактивних методів навчання для професійної підготовки студентів у галузі економічних дисциплін; визначено такі пріоритети: студенти засвоюють новий матеріал як активні учасники процесу навчання; майбутні фахівці здобувають навички володіння сучасними технологіями оброблення інформації; виробляється вміння самостійно вивчати й аналізувати законодавчі та нормативні документи, відстежувати внесені до них зміни, а також оперативність та актуальність отриманої інформації. Професійні компетенції передбачають певні знання і вміння студента в конкретній галузі, які спрямовані на подальший професійний розвиток майбутнього спеціаліста, а також уміння приймати правильні рішення, виходячи із ситуації. Інтерактивні технології є низкою педагогічних методик, що забезпечують необхідний освітній ефект за допомогою включення студентів у спільну з педагогом діяльність за заданими правилами та умовами.

Ключові слова: інтерактивні методи навчання, економічні дисципліни, економіка підприємства, методика проведення ділових ігор, кейс-метод.

The article considers one of the effective methods of forming professional competence in students of higher education institutions – interactive technologies. The advantages of interactive teaching methods for professional training of students in the field of economic disciplines are analyzed, the following priorities are identified: students learn new material as active participants in the learning process; future specialists acquire skills of modern information processing technologies; the ability to independently study and analyze legislative and regulatory documents, track changes made to them; efficiency and relevance of the received information. Professional competencies imply certain knowledge and skills of the student in a particular field, which are aimed at further professional development of the future specialist and the ability to make the right decisions based on the situation. The purpose of the study is to substantiate and highlight the effectiveness of the use of interactive technologies for teaching economic disciplines. Interactive technologies are a number of pedagogical methods that provide the necessary educational effect by involving students in joint activities with the teacher according to the rules and conditions. Research methods were used in the work: definition of basic methods and concepts used in vocational training, as well as the use of logical methods of comparison, analysis, synthesis, abstraction and generalization to build deductive and inductive conclusions, observation, testing. The business game copies various aspects of human activity and social interaction. It is a method of effective learning, as it removes the contradictions between the abstract nature of the subject and the real nature of professional activity. The practical value is that fragments of classes with the use of adapted interactive forms

of education have been developed, which will allow forming students' knowledge of the discipline "Business Economics" at the highest level. In the process of developing and conducting classes using interactive technologies (case method and business game), all participants are involved in the learning process, actively working on solving tasks. The interactive technologies implemented during the organization of classes contribute to the fact that students acquire the necessary professional competencies that will be useful to them in their future profession.

Key words: *interactive teaching methods, economic disciplines, business economics, methods of conducting business games, case method.*

Постановка проблеми. Впровадження інтерактивних форм навчання – один із найважливіших напрямів удосконалення підготовки студентів у сучасному закладі вищої освіти. Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності. Вона охоплює цілком конкретні та прогнозовані цілі. Однією з таких цілей є створення комфортних умов навчання, за яких студент відчуває свою успішність, власну інтелектуальну спроможність, що робить продуктивним процес навчання.

Переваги інтерактивних методів навчання для професійної підготовки студентів у галузі економічних дисциплін визначаються такими пріоритетами: студенти засвоюють новий матеріал як активні учасники процесу навчання; майбутні фахівці економічного напрямку набувають навички володіння сучасними технологіями оброблення інформації; виробляється вміння самостійно вивчати й аналізувати законодавчі та нормативні документи, відстежувати внесені до них зміни, а також оперативність та актуальність отриманої інформації, адже студенти вирішують складні практичні ситуації, що наявні у практичній діяльності. Однією з важливих складових частин застосування інтерактивних технологій навчання є використання елементів проєктування занять з економіки.

Проєктування занять з економічних дисциплін («Економіка підприємства», «Менеджмент», «Економіка торгівлі», «Міжнародна економіка», «Регіональна економіка») за спеціальністю 051 «Економіка» здійснювалося з огляду на визначення тем у межах дисциплін, що сприяють розвитку професійних компетенцій. За основу було взято навчальну дисципліну «Економіка підприємства». Робоча програма навчальної дисципліни «Економіка підприємств» є частиною освітньо-професійної програми Економіка відповідно до складових частин підготовки за спеціальністю 051 «Економіка».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проаналізувавши наукові роботи вітчизняних і зарубіжних учених щодо використання інтерактивних технологій на заняттях, маємо відзначити, що окремі аспекти застосування відображено в наукових працях таких дослідників, як Г.І. Коберник, О.А. Комар, Н.С. Побірченко, О.І. Пометун, Т.А. Торчинська. У дослідженнях Є.Ф. Борисова, Г.В. Жосан, Н.В. Кириченко звертається увага на теоретично-практичні аспекти вивчення дисциплін економічного спрямування.

Однак питання, пов'язані з вивченням особливостей застосування сучасних, новітніх технологій на заняттях з дисциплін економічного напрямку, залишаються недостатньо розкритими й вимагають подальшого дослідження, оскільки мають потужний потенціал і можуть стати ефективним педагогічним засобом формування професійних компетенцій фахівців економічних спеціальностей.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування й висвітлення ефективності використання інтерактивних технологій навчання щодо викладання економічних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Метою вивчення дисципліни «Економіка підприємства» є засвоєння студентами теоретичних знань у галузі економіки та управління організацією, набуття умінь застосовувати ці знання в умовах, що моделюють професійну діяльність, і формування компетенцій, що дають змогу приймати ефективні управлінські рішення у галузі економічної діяльності організацій.

У результаті засвоєння навчальної дисципліни студент повинен уміти розраховувати за прийнятою методологією; визначати основні технічно-економічні показники діяльності організації.

У результаті засвоєння навчальної дисципліни студент має знати організацію виробничого і технологічного процесів; матеріально-технічні, трудові та фінансові ресурси галузі та організації; показники їх ефективного використання, механізми ціноутворення на продукцію; форми оплати праці у сучасних умовах.

Виходячи з аналізу програми дисципліни «Економіка підприємства», ми визначили такі теми занять, на яких доцільно використовувати інтерактивні технології:

- характеристика видів організаційно-правових форм;
- поняття і суб'єкти підприємництва;
- види підприємницької діяльності, їх класифікація;
- способи оцінювання вартості основних фондів підприємства, види оцінок основних фондів і види зносу;
- оцінювання економічної ефективності використання засобів амортизації та інвестицій: показники; їх інтерпретація;
- продуктивність праці та шляхи її підвищення;
- податкова система України, основні податки щодо підприємницької діяльності підприємств;
- технічно-економічні особливості виробництва;
- вплив науково-технічного прогресу та інших чинників підвищення продуктивності праці;
- витрати, витрати виробництва та звернення, витрати та собівартість продукції: поняття, відмінності, економічний зміст.

Вибір перерахованих зумовлений тим, що, спираючись на них, можемо успішніше сформувані професійні компетенції у процесі застосування інтерактивних технологій.

Умови реалізації навчальної дисципліни включають такий перелік засобів навчання: персональний комп'ютер, презентації, умовно-знакові посібники (бланки документів, зразки документів), схеми і таблиці з теми «Безготівкові розрахунки в Україні», методичні вказівки щодо виконання практичних робіт, методичні вказівки організації самостійної роботи.

Контроль та оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни здійснюються викладачем у процесі проведення практичних занять і лабораторних робіт, тестування, а також виконання студентом індивідуальних завдань, проєктів, досліджень.

У процесі навчання студентів основними формами є аудиторні заняття, що включають лекції і практичні заняття, а також самостійна робота студента.

Тематика лекцій і практичних занять відповідає змісту програми професійного модуля. Лекції формують у студентів системне уявлення про розділи, що вивчаються, забезпечують засвоєння ними основних дидактичних одиниць, готовність до сприйняття професійних технологій та інновацій, а також сприяють розвитку інтелектуальних здібностей [7].

Практичні заняття забезпечують набуття і закріплення необхідних навичок та умінь, формування професійних компетенцій, готовність до самостійної та індивідуальної роботи, прийняття відповідальних рішень у межах професійної компетенції.

Самостійна робота студентів включає роботу з літературою, підготовку повідомлень з вибраної теми, відпрацювання практичних умінь, а також сприяє розвитку пізнавальної активності, творчого мислення студентів, прищеплює навички самостійного пошуку інформації, формує здатність і готовність до самовдосконалення, самореалізації та творчої адаптації, формування загальних компетенцій. Оцінювання теоретичних і практичних знань студентів здійснюється за допомогою вирішення ситуаційних завдань, оцінки практичних умінь. Сьогодні складно переоцінити роль економічних знань. Щоб максимально наблизити навчальний процес до реальної виробничої обстановки, багато викладачів вибирають такий вид занять, як ділова гра [5].

У своєму дослідженні під час проєктування занять з економічних дисциплін ми дотримуємося методики організації ділових ігор, описаної Ю.Г. Биченко та О.Ю. Красильниковою [1] (табл. 1).

Таблиця 1

Методика проведення ділової гри

Етапи	Найменування етапу	Опис етапу
1 етап	Вибір теми та визначення цілей гри	На цьому етапі необхідно вибрати тему, поставити проблему для студентів, визначити основні цілі гри.
2 етап	Розроблення сценарію ділової гри та списку «діючих» осіб	На цьому етапі педагог придумує завдання таким чином, щоб кожен, хто навчається, був задіяний.
3 етап	Опис ролі кожного з учасників	Педагог визначає вимоги кожного студента.
4 етап	Підготовка необхідного реквізиту за умовами гри	Реквізити залежатимуть від завдання педагога.
5 етап	Розподіл ролей між учасниками та їх ознайомлення зі сценарієм	Ознайомлення з їх новою «роллю».
6 етап	Коригування перебігу ділової гри у процесі її проведення	Під час проведення заняття педагог повинен спостерігати і коригувати процес, не втручаючись у нього.
7 етап	Підбиття підсумків	Заключний етап, у якому аналізується перебіг гри. Відбувається розмова, що вийшло, а що ні.

Джерело: [1]

Таким чином, у результаті проєктування занять з використанням інтерактивних технологій з дисципліни «Економіка підприємства» ми проаналізували тематичний план і виділили ті теми, які є найефективнішими у формуванні професійних компетенцій за допомогою інтерактивних технологій. Також було визначено такі найбільш ефективні методи і форми інтерактивного навчання:

- дискусійні (кейс-метод – аналіз конкретних виробничих ситуацій);
- ігрові методи (дидактичні та творчі ігри, у тому числі ділові (управлінські)).

Отже, аналіз робочої програми навчальної дисципліни дав змогу визначити найефективніші теми, на наш погляд, у формуванні професійних компетенцій за допомогою інтерактивних технологій для студентів закладів вищої освіти, а також визначитися з методами і формами інтерактивного навчання для розроблення та проведення занять з дисципліни «Економіка підприємства» за допомогою кейс-методу і ділових ігор.

Розглянемо особливості проведення занять з економічних дисциплін у студентів із використанням інтерактивної технології у вигляді кейс-методу та ділової гри, а також виявимо дієвість цих методів у формуванні професійних компетенцій студентів за спеціальністю 051 «Економіка».

Економічні дисципліни дадуть змогу студентам реалізувати себе і на будь-якому провадженні, і у веденні власної справи, і у наданні послуг. При цьому інтерактивні технології здатні дати змогу ефективно здійснити ці цілі під час вивчення непрофільних дисциплін у студентів в умовах формування професійних компетенцій.

Наведемо приклад конспекту занять з дисципліни «Економіка підприємства», під час яких будуть застосовуватись інтерактивні технології, такі як кейс-метод і ділова гра.

Конспект заняття з теми «Податкова система України, основні податки, що стосуються підприємницької діяльності підприємств».

Мета заняття: освітня – узагальнення та закріплення знань студентів із попередньої теми курсу; розвиваюча – сприяння розвитку логічного мислення, активізація розумової

діяльності студентів; виховна – формування стійких інтересів вибраної спеціальності; виховання професійно важливих якостей, таких як творча активність, дисциплінованість, потреба у постійному вдосконаленні своїх професійних знань та умінь.

Завдання: формування таких компетенцій:

- контролювати та оцінювати якість роботи виконавців робіт;
- здійснювати керівництво іншими працівниками у рамках підрозділу під час виконання робіт;
- планувати і реалізовувати власний професійний та особистісний розвиток;
- працювати у колективі та команді, ефективно взаємодіяти з колегами, керівництвом, клієнтами;
- здійснювати усну та письмову комунікацію державною мовою з урахуванням особливостей соціального та культурного контексту.

Технології навчання: інтерактивні (кейс-метод).

Перебіг заняття

– Сьогодні на занятті вивчатимемо податки та організаційно-правові форми, поговоримо про плюси та мінуси кожної, а також з'ясуємо, які податки належить сплачувати під час вибору тієї чи тієї форми. Нам як об'єктам надання послуг необхідно володіти певною інформацією, адже після навчання ви, можливо, виявити бажання відкрити власну справу, а для цього треба знати тонкощі оподаткування. Ви всі вже багато разів чули про податки, кожен, мабуть, має уявлення про це поняття. Спробуйте надати визначення податку (студенти дають визначення податку).

Після цього викладач пропонує студентам виділити ознаки податків і переходить до таких організаційно-правових форм, як ФОП (фізична особа-підприємець) і ТОВ (товариство з обмеженою відповідальністю).

– Знаючи ознаки податку, тепер можемо дати своє визначення цього поняття, найважливіше, щоб у ньому прозвучали всі ці ознаки.

Податок – частина доходів громадян чи підприємств; має обов'язковий і примусовий характер; виплата є періодичною; виплата відбувається на користь держави; розмір і порядок сплати визначаються законом.

Тепер з'ясуємо, у чому полягають особливості організації та функціонування таких форм власності, як ФОП та ТОВ, а також уточнимо, якими податками вони оподатковуються.

Фізична особа-підприємець (скорочено – ФОП) в Україні – фізична особа, що зареєстрована в установленому законом порядку і здійснює підприємницьку діяльність без утворення юридичної особи; суб'єкт підприємницької діяльності.

Товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) – в українському законодавстві це засноване однією чи кількома юридичними та/або фізичними особами господарське товариство, статутний капітал якого поділено на частки; учасники товариства – засновники – не відповідають за його зобов'язаннями і несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, у межах вартості частин або акцій, що належать їм, у статутному капіталі товариства, але тільки доти, доки суспільство не перебуває в стадії банкрутства. В разі банкрутства товариства учасники можуть понести субсидіарну відповідальність за боргами товариства всім наявним у них майном.

На екрані виводимо презентацію «Плюси і мінуси цих форм порівняно». Основні тлумачення записуємо під диктування під час лекції.

З'ясування податкової ролі правої форми на занятті відбувається за допомогою кейс-методу з формулюванням проблемного питання «Яку організаційно-правову форму вибереш ти і чому»? Група поділяється на 2 команди. Педагог роздає кожній підгрупі кейс-завдання.

Завдання для першої групи з кейсу є такими.

Уявіть, ви маєте свою справу з надання монтажно-сантехнічних робіт і зареєструвалися як фізична особа-підприємець, дайте відповідь на такі питання:

– дати визначення ФОП;
 – розповісти про плюси і мінуси цієї правової форми;
 – якщо у вас у підпорядкуванні будуть співробітники, чи буде додаткова витрата на податки; якщо так, то які;

– з якими податками ви зіткнетесь, якщо вестимете свою діяльність як ФОП.

Вислухавши відповіді колег, зробіть висновок, яка реєстраційна форма є для вас цікавішою.

Завдання для другої групи з кейсу є такими.

Уявіть, ви маєте свою справу з надання монтажно-сантехнічних робіт і зареєструвалися як товариство з обмеженою відповідальністю, дайте відповідь на такі питання:

– дати визначення ТОВ;
 – розповісти про плюси та мінуси цієї правової форми;
 – якщо у вас у підпорядкуванні будуть співробітники, чи буде додаткова витрата на податки; якщо так, то які;

– з якими податками ви зіткнетесь, якщо будете вести свою діяльність як ТОВ;
 – вислухавши відповіді колег, зробіть висновок, яка реєстраційна форма є для вас цікавішою.

Після того як групи отримали завдання, педагог проводить стислий інструктаж.

На ознайомлення із завданням дається 5 хвилин, після чого відбувається активне обговорення у групі протягом 15–20 хвилин, де кожен вносить свої ідеї, можна користуватися конспектами. Далі відбуваються роздуми з двома групами щодо того, яка форма підходить найбільше, після обговорення оцінюємо роботу студентів.

Для оцінювання заняття взято спосіб спостереження. Педагог спостерігає за роботою кожного студента як у підгрупі, так і в загальному обговоренні.

Обов'язково необхідно звернути увагу на кожного студента, тому ми розробили основні критерії оцінювання відповідей студентів (табл. 2).

Таблиця 2

Критерії оцінювання відповідей студентів

Показник	Бал
Повнота і змістовність	1
Логічність і послідовність у розкритті питання	1
Вміння навести приклади	1
Вміння робити висновки	1
Вміння раціонально використовувати запропонований час	1
Разом	5

Джерело: розроблено автором

Після проведення заняття підбиваємо підсумки. Студенти дають самооцінку власних дій і відповідей на занятті.

Таким чином, система розроблених проблемних питань і завдань на занятті дає змогу сформулювати економічне мислення студентів і професійно важливі компетенції; допомагає їм адаптуватися у світі та орієнтуватися у сфері податкових систем; застосовувати отримані знання у вирішенні життєвих проблем і завдань (табл. 3, 4).

Таким чином, за допомогою інтерактивної технології кейс-методу на занятті було сформовано такі фахові компетенції: контролювати та оцінювати якість роботи виконавців робіт; здійснювати керівництво іншими працівниками в межах підрозділу під час виконання робіт.

Таблиця 3

Технологічна карта № 1

Спеціальність	051 «Економіка»
Дисципліна	Економіка підприємства
Тема навчального заняття	«Податкова система України, основні податки, що стосуються підприємницької діяльності підприємств»
Мета навчального заняття	Освітня: узагальнення і закріплення знань студентів із попередньої теми курсу; розвиваюча: сприяти розвитку логічного мислення, активізувати розумову діяльність студентів; виховна: формування стійких інтересів вибраної спеціальності, виховання професійно важливих якостей, таких як творча активність, дисциплінованість, потреба у постійному вдосконаленні своїх професійних знань та умінь.
Завдання	<ul style="list-style-type: none"> – Контролювати та оцінювати якість роботи виконавців робіт; – здійснювати керівництво іншими працівниками та в рамках підрозділу під час виконання робіт; – планувати та реалізовувати власний професійний та особистісний розвиток; – працювати в колективі та команді, ефективно взаємодіяти з колегами, керівництвом, клієнтами; – здійснювати усну та письмову комунікацію українською мовою з урахуванням особливостей соціального і культурного контексту.
Форма організації пізнавально-грудової діяльності	Групова.
Методи навчання	Словесний, практичний, інтерактивний.
Заплановані результати	Досягнення поставленої мети і вирішення поставлених завдань.
Регулятивні (Р)	Сформувати вміння організовувати свою діяльність (цілепокладання, планування, коригування плану).
Пізнавальні (П)	Сформувати вміння, поставити навчальне завдання; вибрати способи та знайти інформацію для її вирішення; вміти працювати з інформацією; структурувати набуті знання.
Комунікативні (К)	Сформувати вміння вступати у діалог і вести його з огляду на особливості спілкування з різними групами людей.
Особистісні (О)	Сформувати вміння вступати у діалог і вести його з огляду на особливості спілкування з різними групами людей.
Оцінка та контроль освітніх результатів	Методи контролю знань; оцінювання усних відповідей.
Устаткування	Картки із завданнями; проєктор.

Джерело: розроблено автором

Таблиця 4

Технологічна карта заняття № 1 (перебіг заняття)

Етапи заняття	Час, 90 хв.	Зміст		УУД, що формуються
		діяльність педагога	діяльність студентів	
Організаційний етап: емоційна, психологічна та мотиваційна підготовка студентів до засвоєння нового матеріалу	5 хв.	Привітання педагога, підготовка робочих місць. Проводить бесіду з обговорення теми, цілей і перебігу заняття.	Сприймають на слух, візуально контролюють свою готовність до заняття. Записують тему і план заняття у зошит.	Регулятивні: здатність регулювати свої дії; особистісні: самоорганізація.
Основний етап: актуалізація знань	25 хв.	Педагог ознайомлює з новим матеріалом із теми заняття.	Слухають педагога, висловлюють свої припущення, роблять записи у зошити.	Регулятивні: побудова логічного ланцюжка міркувань і доказ.
Інструктаж: занурення у роботу з кейсом	5 хв.	Озвучує правила роботи з кейсом. Допомагає розділитись на підгрупи.	Слухають педагога, формують 2 групи.	
Самостійна робота студентів з кейс-завданнями з постановкою проблемного питання «Яку організаційно-правову форму вибереш ти і чому?»	43 хв.	Рекомендує схему взаємодії та розподіл майбутньої роботи між учасниками у групах. Видає кейс. Доводить до студентів план-графік роботи над кейсом. Обговорює критерії оцінювання роботи над кейсом, рекомендує можливі форми подання.	Розподіляють обов'язки згідно з метою і завданнями роботи з кейсом.	Регулятивні: побудова логічного ланцюжка міркувань і доказ.
Робота в групах		За необхідності допомагає вирішувати питання, що виникають у ході роботи з кейсом під час виявлення проблеми, аналізу та систематизації тощо.	Вибирають метод роботи. Читають текст, «входять» у ситуацію контексту кейсу. Виявляють ключову проблему тощо	
Підбиття підсумків занять	7 хв.	Слухає кожну групу, корегує відповіді студентів. Вибираємо найбільш припустимі правову форму.	Виступ кожної групи. Аналіз. Формування висновків.	Комунікативні: приймати інші думки і позиції; дозволяти існування різних точок зору.
Заключний етап	5 хв.	Оцінювання кожного студента	Самоаналіз роботи; виявлення труднощів.	

Джерело: розроблено автором

Висновки. У процесі розроблення та проведення цих занять з використанням інтерактивних технологій (кейс-метод та ділова гра) усі учасники були залучені до процесу навчання, активно працювали над вирішенням поставлених завдань. Реалізовані під час організації занять інтерактивні технології сприяли тому, що студенти набули необхідних професійних компетенцій, які стануть їм у нагоді у майбутній професії.

Ці фахові компетентності формувалися за допомогою моделювання реальних ситуацій під час застосування інтерактивних технологій. Кожне заняття починалося з постановки цілей та завдань, вивчення нового матеріалу, закріплення нових знань за допомогою застосування інтерактивних технологій (кейс-метод та ділова гра). Студенти самостійно вирішували поставлені під час кейс-методу і ділової гри завдання, надавали звіти про виконану роботу. Роль викладача полягає у спостереженні, необхідній допомозі та вирішенні можливих конфліктів.

Отже, варто зазначити, що у статті визначено методи інтерактивних технологій навчання студентів з розділів і тем дисципліни «Економіка організації», які сприяють найбільш ефективному розвитку професійних компетенцій за спеціальністю 051 «Економіка». Серед них слід назвати дискусійні методи, кейс-метод, ділові та рольові ігри, мозковий штурм; представлено методіку проведення занять з дисципліни «Економіка підприємництва» із застосуванням інтерактивних технологій навчання як основи розвитку професійних компетенцій та ефективного фактору досягнення високого результату освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Биченко Ю.Г., Красильников О.Ю. Ділові ігри в школі бізнесу. Саратов : СГУ, 1992. 135 с.
2. Варнавська І.В. Специфіка опрацювання текстів наукового стилю економічного спрямування. *Витоки педагогічної майстерності*. 2021. Вип. 27 (Серія «Педагогічні науки»). С. 45–50.
3. Інтерактивні методи навчання у підготовці спеціалістів для банківської системи України : збірник наукових праць. Суми ; Харків, 2001. 250 с.
4. Пометун О.І., Побірченко Н.С., Коберник Г.І., Комар О.А., Торчинська Т.А. Інтерактивні технології: теорія та методика. Умань ; Київ, 2008. 95 с.
5. Кибирев А.А., Веревкіна Т.А. Інтерактивные методы обучения: теория и практика : учебно-методическое пособие для студентов высших учебных заведений, слушателей учреждений дополнительного педагогического образования. Хабаровск : ХК ИППК ПК, 2003. 117 с.
6. Кириченко Н.В., Жосан Г.В. Напрями удосконалення стратегії конкурентоспроможності торгового підприємства. *ТНВ*. 2021. Вип. 10. С. 45–51.
7. Щукина Г.И. Активация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе : учебное пособие. Москва : Просвещение, 2019. 160 с.

References:

1. Bychenko Yu.H., Krasyl'nykov O.Yu. (1992) Dilovi hry v shkoli biznesu [Business games in business school]. Saratov: SHU, 135 p.
2. Varnavs'ka I.V. (2021) Spetsyfyka opratsyuvannya tekstiv naukovooho stylyu ekonomichnoho spryamuvannya [The specifics of the processing of texts of scientific style of economic orientation]. *Vytoky pedahohichnoyi maysternosti*, vol. 27 (Seriya "Pedahohichni nauky"), pp. 45–50.
3. Interaktyvni metody navchannya u pidhotovtsi spetsialistiv dlya bankivsk'oyi systemy Ukrainy (2001) [Interactive teaching methods in training for banking system of Ukraine]. Sumy; Kharkiv, 250 p.
4. Pometun O.I., Pobirchenko N. S., Kobernyk H.I., Komar O.A., Torchyns'ka T.A. (2008) Interaktyvni tekhnolohiyi: teoriya ta metodyka [Interactive technologies: theory and methodology]. Uman'; Kyiv, 95 p.
5. Kibirev A.A., Verevkina T.A. (2003) Interaktivnyye metody obucheniya: teoriya i praktika [Interactive teaching methods: theory and practice]: uchebno-metodicheskoye posobiye dlya studentov vysshikh uchebnykh zavedeniy, slushateley uchrezhdeniy dopolnitel'nogo pedagogicheskogo obrazovaniya. Khabarovsk: KHK IPPK PK, 117 p.
6. Kyrychenko N.V., Zhosan H.V. (2021) Napryamy udoskonalennya stratehiyi konkurentospro-mozhnosti torhovo pidpryemstva [Directions for improving the competitiveness strategy of a commercial enterprise]. *TNV*, vol. 10, pp. 45–51.
7. Shchukina G.I. (2019) Aktivatsiya poznavatel'noy deyatel'nosti uchashchikhsya v uchebnom protsesse [Activation of cognitive activity of students in the educational process]: ucheb. posobiye. Moscow: Prosveshcheniye, 160 p.